

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Cale

i

Selskabet for Efterflægten

paa

dets Stiftelsesdag

den 4de Marts 1848

af

Dr. S. Martensen.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Kgl. Hofbogtrykker Bianco Luns.

Ærede Forsamling!

Idet jeg fremtræder i deres Midte for at opfylde det hæderfulde Hverv, der er mig overdraget, at føre Ordet i denne Kreds af Fædre, af Lærere og Disciple, i denne Kreds, i hvilken jeg seer et Billede af Nutid og Fremtid, seer en Slægt i moden Alder og en Slægt som først er i Begreb med at komme, men som kommer for at afløse den første i Livets Gjerning og Arbejde: da bevæges mit Sind af Tanker, der vistnok ere alvorfulde, men ogsaa glade og haabefulde. Paa en Dag som denne føres vor Tanke tilbage til den Tid, da vi selv færdedes indensfor Skolens stille Mure, hiin Tid, da vi selv endnu vare i vor første aandelige Børdelse og Bært, da Livet endnu laae for os med alle Fremtids Muligheder. Vi mindes de første friske Indtryk fra hine Barndoms og første Ungdomsdage og i

Erindringer opstiger Billedet af Lærere, af Opdragere, som nu hvile i deres Grave, men som skulle ihukommelses med Taknemmelighed fordi de efterlod os en levende Arv, saadanne Lærere, der ikke blot meddeelte os Kundskab, men tillige meddeelte os en høiere Beskaadelse, som var befrugtende for vor Fremtid, en Beskaadelse, der ikke blot udgik fra deres rige Lands-gaver, men ogsaa fra det trofaste, det velmenende, det samvittighedsfulde Sind, som var i dem. Og naar nu vi, som selv ere blevne Lærere og Opdragere, skue ud over den Slægt som skal komme efter os, hvor ønske vi da ikke, at ogsaa vi maae kunne efterlade vore Disciple en levende Arv. Vi udtale dette i Haabet og visselig mange og glade Forhaabninger knytte sig til **Efterslægtens** Navn, men ogsaa mange alvorfulde Formaninger knytte sig til dette Navn, Formaninger for os, som ere Opdragere og Lærere, idet vi betænke at de Unge's Fremtid for en stor Deel er lagt i deres Læreres og Opdrageres Haand, Formaninger for de Unge, for Efterslægten selv, idet de betænke, at deres Fremtid for en stor Deel er lagt i deres egen Haand. Fader os, ærede Forsamling, i denne Time dvæle ved disse Tanker og Følelser, der knytte sig til Efterslægtens Navn. Jeg veed, at hvad jeg her vil udtale, det er ikke Nyt, er ikke Andet end det, hvorom Alle allerede forud ere overbeviste. Men det er jo heller ikke Hensigten med Skolens Høitidsdag, at vi paa denne skulle søge ny Kundskab og ny Indsigt, men Hensigten med denne vor Sammentomt er jo, at vi her paa ny ville bekræfte den Overbeviisning, vi have om den store

Bigtighed af en Skole for Efterslægten, paa ny ville oplive det Sind i os, som skal lede os under vor daglige Gjærning. Og i denne Hensigt ville vi knytte vor Tale til forbilledlige Ord af den hellige Skrift, forbilledlige Ord, hvilke Han som er Alles Lærer og Mester, taledes til sine Disciple, disse Disciple, der i den dybeste, den meest omfattende Betydning af Ordet stode for ham som en aandelig Efterslægt, ved hvilken et nyt Liv skulde begynde i hele den store Menneffeslægt. Til disse Disciple sagde Herren et Ord, der ogsaa har en afbilledlig Anvendelse: Een saeer og en Anden høster. Jeg har sendt Eder til at høste hvad I ikke have arbeidet; Andre have arbeidet og I ere indkomne i deres Arbeide*!)

Een saeer og en Anden høster! Er dette ikke den Lov der steds gjentager sig i Forholdet mellem den nærværende og den tilkommende Slægt, at hvad Nutiden saeer det skal Eftertiden høste og dersom Nutiden saeer god Sæd, da skal Eftertiden høste god Frugt, hvori der er Betsignelse og dersom Nutiden saeer ond Sæd, da skal Eftertiden høste ond og bitter Frugt, hvori der ikke er Betsignelse! Een saeer og en Anden høster! Lader os først sige dette Ord til os selv, vi der ere Forældre, Opdragere og Lærere. Lader os sige det idet vi lægge os paa Hjerte, hvad vi mangengang tilforn have lagt os paa Hjerte, at det bør os at saae den gode Sæd. Vi tænke herved ikke paa Kundskab alene, thi vi vide at det ikke blot er

*) Joh. 4, 37. 38.

Skolens Formaal at undervise, men ogsaa gjennem Underviisningen at opdrage, ikke blot at belære, men ogsaa gjennem Belæringen at beaande, at meddele den Aand der alene gjør Kundskaben frugtbar i Livet, gjør den frugtbar for det hele Menneske. Og naar jeg da nærmere skal beskrive den Aand, hvilken vi maae ønske at kunne meddele vore Disciple, da kan denne vistnok beskrives paa mange Maader, men dog venter jeg Samtykke hos Alle, naar jeg efter den hellige Skrifts Forbillede fornemmelig betegner den som en stadig Aand. Det er urolige, stormfulde Tider, i hvilke vi skulde foretage vor Udsæd for Efterslægten. Betragte vi disse Tiders Vilkaar, da kunne vi sige at det som fattes disse Tider det er ikke Kundskab og Dannelse; thi i denne Henseende kunne disse Tider lignedes med de rigeste i Historien; hvad der fattes disse Tider det er ikke Aand, maastee endogsaa det saafaldte Aandrige gjælder alt for meget iblandt os; men hvad i mange Henseender fattes, det er en stadig Aand, der veed hvad den vil og vil hvad den veed, veed, at en Efterslægt i den sande Betydning af Ordet kun kan fremkomme, naar Sammenhængen stadigt bevares med de foregaaende Slægters Overlevering. Kun alt for ofte møde vi i disse Tider en ustadig, en adspredt Aand, der i det Ubestemte higer efter Nyhed og Forandring, og ikke vil finde Hvile i Noget, mere glæder sig ved at betragte det Flygtige, det Forgængelige i Tingene, med det Blivende, det Bestandige deri, mere glæder sig ved at opdage Feil og Mangler, end ved at tilegne sig Goder og Fortrin, som borikaster

hvad den nys har grebet, og som imorgen falder for-
 ældet hvad den idag anpræste som Nyt. Men jo mere
 vi erkjende, at denne aandelige Ustædighed er en Grund-
 feil i den nærværende Tid, desto mere maae vi erkjende
 det som den sande Skoles Formaal efter Evne at
 modarbejde denne. Een saaeer og en Anden høster!
 Hvor ønske vi dog, at den Anden, som skal høste hvad
 vi have saaeet, at den Anden som her er tilstede iblandt
 os i Ungdoms Haab og i Ungdoms Modtagelighed
 maa høste ikke Tomhed og Ubestandighed, men Bel-
 signelse og Bestandighed! Og derfor ville vi, som ere
 Forældre og Lærere og Opdragere i os selv fornye
 en stadig Aand, at vi ogsaa maae kunne meddele
 Efterslægten noget Blivende, noget Bestandigt. Det er
 urolige, stormfulde Tider i hvilke vi skulle foretage vor
 Udsæd for Efterslægten! Vi leve i Tider, i hvilke
 Kundskaber og Erkjendelser og menneskelig Buisdoms
 Lærebygninger afløse hverandre med en Hurtighed,
 hvortil kun faa Tider vise Magen; men som vi have den
 urokelige Forvisning at der tiltrods for al den Om-
 stiftelse der findes i Videnskaberne, ikke desto mindre i
 enhver Videnskab ere Sandheder, der ere blivende og ufor-
 tabelige for Menneskeslægten, Sandheder der have be-
 staaet Tidernes Prove, og som vedblive at være Piller
 og Grundvolde for al efterfølgende Erkjendelse: saa
 ville vi efter den Evne og Leilighed som os er givet i
 vore egne og i vore Disciples Vilkaar, søge i dem at
 vække Sandsen for dette Blivende, dette Stadige og
 Uforgængelige i Videnskaberne, ville søge at bibringe
 dem den Overbeviisning, at der er meget Gammelt

som aldrig forældes, men som tværtimod indesslutter en foryngende, en befrugtende Kraft for alle Tider, fordi der er Ewigbed og Udødelighed deri. Vi leve i Tider, hvor en stor Bevægelse gaaer gjennem alle menneskelige Samfundsforhold, ja hvor vi stundom have den Fornemmelse, at selve Grundvoldene bevæges; men som vi have den Forvisning, at der dog i ethvert Folk er et Blivende, et Bestandigt, hvilket vi kalde dets Eiendommelighed, dets Aand, og hvorved dette Folk adskiller sig fra alle andre Folk: saaledes ville vi i vore Børn, i vore Disciple tidligt vække Sandsen for dette Bestandige, for disse Grundtræk i vort Folks, i vore Fædres Aand og Hjertelag, saaledes som de fremstille sig for os gjennem Fædrelandets Historie, og som de levende tiltale os igjennem Fædrelandets Digtere. Hvo iblandt os mindes ikke fra sin egen Skoletid det Indtryk som fædrelandste Digterværker frembragde paa det unge Sind? et Indtryk om hvilket vi kunne vidne, at det hører til de bestandigste, de varigste vi have modtaget! Derfor ville vi betragte det som et glædeligt Tidernes Tegn, at der i vore Skoler paa flere Maader gives de Unge Leilighed til at stifte dette Bessendsskab, og at denne Leilighed ogsaa af mange Disciple bliver benyttet. Vi ville saa meget mere glæde os, naar vi hos de Unge finde Kiærlighed til den fædrelandste Digteraand, som vi ogsaa ofte maae gjøre en modsat Erfaring. Thi i disse Tider, hvor der ved Siden af det ægte fædrelandste Sind er fremkommen saa Meget, der kun vil glimre med Skinnets deraf, kunne vi finde Mange af den yngre Slægt, der vel

føre Nationalitetens ærværdige Navn i Munden og ligesom bære deres Fædrelandsfærlighed til Skue, men som ikke desto mindre ere aldeles ubekjendte med Fædrelandets uforgængelige Digterværker, medens de kun kjende og læse det reent flygtige og forgængelige, kun kjende og læse hvad der skrives idag for at glemmes imorgen. Og dog spørger jeg, af hvilke Lærere vi vel hellere skulle ville lære hvad der i Sandhed er fædrelandst Aand og Følelse, Hjertelag og Udtryksmaade end af Digterne? Men idet vi saaledes ville føre vore Disciple til det Blivende, det Bestandige, da ville vi fremfor Alt føre dem til det, vi i en særegen Betydning kunne kalde det guddommeligt Bestandige. Vi leve i Tider, hvor Love og Grundsatninger omskiftes og forandres; men som vi selv have den Forvisning, at der ere evige Love, sædelige Love, Helligheds og Retfærdigheds Love, der aldrig kunne forandres, men som i ufrænkter Høihed skulle gaae fra Slægt til Slægt: saa ville vi søge at indgyde de Unge Vrefrygt for disse Love, idet vi selv boie os under disses Myndighed; og da ville vi ogsaa føre dem til Christi Evangelium, dette guddommeligt Bestandige, der gaaer igjennem Tiderne med en Evighed og en Udødelighed der for dunkler alt Andet, hvad der er deelagtigt i dette Navn. Vi ville føre dem dertil idet vi selv ere som de der ikke lade os omtrive af ethvert Lærdomsveir i Tiden, men som de der selv have en fast Overbeviisning. Og naar vi i denne Betydning søge at meddele Efterslægten en stadig Aand, en Aand ved hvilken Efterslægten bevarer Sammenhængen med det Bedste, det Uforgængeligste i

de tidligere Slægter, da ville vi trostigt udtale Ordet: En saar og en Anden høster, da ville vi under Tidernes Storme trostigt udstrøe Sæden, overladende til Gud at give Bært; og om der end først skal høstes over vore Grave, dog ville vi foretage Udsæden i det Haab, at hvad der saaes i Bestandighed, det skal ogsaa høstes i Bestandighed.

En saar og en Anden høster. Dette Ord ville vi ogsaa sige til Eder, I Unge, i hvilke vi see den Slægt som skal komme efter os. Vor Herre og Frelser talede dette Ord til sine Disciple og han tilføiede: Jeg har sendt Eder til at høste hvad I ikke have saaet. Andre have arbeidet og I ere indkomne i deres Arbeide. Hvilken Rigdom af Taknemmelighedens, af Erkjendtlighedens og Paastjønneffens, af Agtelsens og Urefrygtens Følelser vil Han ikke med dette Ord opvække i sine Disciples Sjæle! De Gamle sammefattede alle disse Følelser i een Følelse, hvilken de kaldte Pietetens Følelse, og Verdens Frelser, for hvem intet Menneffeligt var fremmed, har stadfæstet denne Følelse, har selv villet at hans Disciple skulde være besjælede deraf. Og vi vide, at han selv, Han som dog var kommen for at indføre det nye Rige, fra sin Barndom af var gennemtrængt af denne Følelse for Alt hvad der var Urværdigt i hans Folk, dets Indretninger og Love, dets Sæder og Vedtægter. Andre have arbeidet og I ere indkomne i deres Arbeide. Hvor ønske vi ikke, at dette Ord ogsaa maa være virksomt i Eder, vore unge Venner, at I levende maae paastjønne de

store Goder, i hvilke I ere indkomne formedelst Ederes Læreres, formedelst den ældre Slægts Arbejde, uden at I have gjort Noget dertil. Da Herren talde hine Ord til Disciplene, da vilde han ikke blot føre deres Tanke til det Nærmeste, men han førte deres Tanke tilbage i Fortiden, tilbage til den hele Række af Profeter, af Bise og Lærere der havde arbejdet i de fremfarne Tider, havde kæmpet med store Vanskeligheder og store Hindringer, og derved beredet en bedre Fremtid for Efterslagten. Og, unge Venner, idet vi ønske Eder en stadig Aand, da ønske vi Eder ogsaa en Urefrygtens Aand, der omfatter Nutid og Fortid, Urefrygt for alt hvad der er Stort og Uværdigt, Urefrygt for de Mennesker, som i deres Tid have været Sandhedens, have være det Godes Redskaber og Sendebud paa Jorden, og som Gud være lovet ikke fattes i nogen Tid. Vi ønske Eder vistnok ogsaa en Frihedens Aand, men lader os betænke at Urefrygt er Frihedens Begyndelse; med Urefrygten begynder Befrielsen fra det Lavere, det Uværdige, det Middelmådige, i Urefrygten lære vi at see op til det som er Høiere og Bedre end vi selv, og i Urefrygt fatte vi Haab at ogsaa vi i nogen Maade maatte blive deelagtige i dette Høiere og Bedre, at ogsaa vi i nogen Maade maatte værdiges at stræbe efter de evige Forbilleder. Vi ønske Eder vistnok ogsaa en Kjærlighedens Aand, men lader os betænke at Kjærligheden til det som er Høiere end vi selv, den begynder med Urefrygten, med Beundringen, med Taknemmeligheden; og der er Ingen, som har havt en Kjærlighed i Aandens

Verden, Ingen som selv har dannet noget Blivende og Bestandigt, som ikke har begyndt med at beundre, med at være taknemmelig, med at anerkjende og paaffjonne. Andre have arbeidet og I ere indfomne i deres Arbeide. Det er vistnok Efterslægtens Bestemmelse, at den skal fortsætte, skal føre videre, skal forbedre hvad den ældre Slægt har arbeidet; men først og fremmest vil Fædrenes Arbeide dog forstaaes og erkjendes. Og dersom vi tænkte os en Efterslægt, der indfom i det som Andre havde arbeidet og som kun begyndte med at dadle og dømme og nedbryde forinden den havde lært at opfatte og forstaae, da vilde en saadan Efterslægt kun lidet svare til sit Navn. Der berettes om en af Oldtidens Vise, om hvem en talrig Kreds af Disciple samlede sig, at han havde den Regel, at hans Disciple i et vist Antal Aar skulde tie stille, kun skulde være hørende, men ikke talende. Vi vide ikke om dette ogsaa bogstaveligt er bleven udført i hans Skole, men for os indeholder den gamle Viismands Regel en dyb sindbilledlig Betydning, den Betydning, at det er de første Læreaars Bestemmelse, at vi deri ikke skulde forholde os dømmende men opfattende; ikke skulde mene at vi selv kunne sige Noget, men i Stilhed skulle estertænke hvad der overleveres os fra de foregaaende Slægter, at vi derved omsider kunne modnes til selv at sige Noget som fortjener at høres, til selv at frembringe Noget som fortjener at betragtes. Idet vi derfor, unge Benner, lægge Eder det Ord paa Hjerte: Andre have arbeidet og I ere indfomne i deres Arbeide, da paa-

Iægge vi Eder ogsaa denne Tausshed i Sjælen, ved hvilken vi blive modtagelige for alle høiere og forædlende Indtryk, den Sjælens Tausshed, ved hvilken vi blive modtagelige som den gode Sæd; og vi paalægge Eder denne saameget mere som denne frugtbare Tausshed er saa sjelden i disse Tiders Adspredelse, hvor der er langt større Tilbøielighed til at domme, end til at opfatte, langt større Tilbøielighed til at tale, end til at høre. Idet vi derfor ønske Eder en stadig Aand, da ønske vi Eder den stille Opmærksomheds, den stille Eftertankes Aand i Henseende til de Værdomme som her blive Eder overleverede. I skulle høre hvad I ikke have faaet. Men Aandens Høst kan ikke komme af sig selv, kan ikke komme uden Eders egen Flid og Anstrengelse. Idet vi derfor ønske Eder en stadig Aand, da ønske vi Eder en Aand, i hvilken der er Flid og Orden og Trostabs i den Gjerning, ved hvilken I berede Eder til Eders Livs Fremtid. Og dersom denne Aand er i Eder, da skulle I være en Efterflægt i den sande Betydning af Ordet, en god Slægt, der i sin Tid vil være istand til selv at udsaae den gode Sæd for den Slægt som kommer efter den! Saa være da i Eder Alle en stadig Aand, Urefrygts og Kjærligheds Aand, Eftertankes og Tilguelses Aand, Arbeidsomheds og Trostabs Aand!

Forny i mig en stadig Aand! Den som førstegang bad saaledes, han fødte dertil en anden Bøn, den Bøn: Skab du i mig et reent Hjerte! „Skab du i mig et reent Hjerte og forny en stadig Aand i mig!“ Bisføelig, denne Bøn, hvilken David har bedet i

een af sine Psalmer, den kan bedes i Livets forskjellige Aldere, i Manddomsalder og i Eldingsalder, og der er ingen Livets Stilling hvor der ikke er riig Anledning til at bede saaledes; men jeg veed ingen Bøn, og intet Balgsprog, der mere egner sig for den fremadstræbende Ungling, end dette: Et reent Hjerte og en stadig Aand! O maatte det rene Hjerte og den stadige Aand være i os Alle, være i Forældre og Børn, være i Lærere og Disciple, da skal ogsaa Forjættelsen opfyldes: de skulle begge glæde sig, baade den som faaer og den som høster!

Og nu vil jeg nævne Navnene paa de Disciple, som dennegang ere anseete værdige til Belønning og Løds.

Det glæder os at kunne erkjende og paaffjønne Eders Evner, Eders Flid og gode Forhold. Men lad mig minde Eder om, at det er Hensigten med disse Udmærkelser, at I derved end mere skulle vorde befæstede i en stadig Aand. Ikke altid vil det være saaledes i Eders Liv, at Eders redelige Stræben vil finde Belønning og Paaffjønning. Men vi ønske at en Aand maa befæstes i Eder, i hvilken I ogsaa vide at nøie sig med Bevidstheden om redeligt, efter bedste Evne, at have stræbt til et godt og værdigt Maal. Vi ønske, at en Aand maa befæstes i Eder, i hvilken I saavidt det staaer til Eder, ikke lade Andres Fortjenester savne Paaffjønning og Aerkjendelse.

Fra Disciplene vender Tanken sig til Skolens Lærere. Vi takke denne Skoles forskjellige Lærere, fordi de udføre deres Gjerning i Kjærligheds og Be-

standigheds Mand; og fornemmeligt henvende vi vor Tak til den Mand, som i en Række af Aar med saa megen Hæder har forestaaet denne Skole og som har saa stort Krav paa sine Medborgeres Høiagtelse. Maatte der end længe forundes ham Kraft til at udføre den Gjerning, der allerede paa saa mange Maader har baaret god Frugt.

Og nu ville vi til Slutningen nedbede Guds Belsignelse over denne Stiftelse, idet vi betænke, at vi Mennesker vel kunne plante og vande, men at det er Gud der giver Bært. Ja han give Bært og Belsignelse til den Gjerning og det Liv som rører sig indenfor disse Mure. Hans Belsignelse være over Skole og Kirke, over Huus og Fædreland!

